

УДК 378.147.811.111

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА НЕСПЕЦІАЛЬНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Руснак Іван, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія.

ORCID: 0000-0003-0379-7177

E-mail: ivan_rusnak@ukr.net

Василик Марина, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.

ORCID: 0000-0002-0515-9251

E-mail: vasilikmarina6@gmail.com

У статті обґрунтовано актуальність підвищення якості іноземної освіти випускників закладів вищої освіти неспеціальних факультетів як засобу їхньої професійної мобільності на вітчизняному і світовому ринку праці та міжкультурного спілкування в сучасному глобалізованому світі.

Висвітлено особливості використання в навчанні англійської мови сучасних інформаційних і мультимедійних технологій та інноваційних підходів у формуванні навичок та вмінь читання, письмового мовлення, комунікативних компетентностей.

Ключові слова: англійська мова, інноваційні засади, методи навчання, інформаційні технології, мультимедійні технології, неспеціальні факультети, здобувачі освіти, комунікативні компетентності, заклади вищої освіти, освітній процес.

INNOVATIVE PRINCIPLES OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING AT NON-SPECIAL FACULTIES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Rusnak Ivan, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Foreign Languages, Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy.

ORCID: 0000-0003-0379-7177

E-mail: ivan_rusnak@ukr.net

Vasylyk Maryna, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

ORCID: 0000-0002-0515-9251

E-mail: vasilikmarina6@gmail.com

The article substantiates the relevance of improving the quality of foreign language education of graduates of higher education institutions of non-special faculties as a means of their professional mobility in the domestic and world labor market and intercultural communication in modern globalized world. It is focused on ensuring the innovative development of its teaching methods, the introduction of modern technologies, bringing the learning process in line with world and European requirements.

The classification of teaching methods in pedagogical science is considered, among which the

classification of A. Beliaev, based on the active interaction of subjects of the educational process, is determined as the most appropriate for mastering a foreign language.

The most effective didactic methods (project method, method of "brainstorming", method of business and didactic games) are described. They are applied in learning English at non-special faculties and specific examples of their use in classes both in the classroom and outside it, in real professional and life situations.

The peculiarities of using modern information and multimedia technologies in teaching English and innovative approaches in the formation of skills and abilities in reading, writing, communicative competencies are highlighted. The didactic possibilities of electronic platforms MOODLE and Pearson in proficiency in English are revealed.

It was found that the expansion of interstate ties, integration into Europe, adherence to world values and the process of globalization has increased the opportunities for contacts with native speakers. Therefore, the study of a foreign language in higher school acquires practical significance, and the communicative function of the language plays a major role in the process of expressing feelings, judgments and assimilation of information and knowledge presented in any form.

Keywords: *English language, innovative principles, teaching methods, information technologies, multimedia technologies, non-special faculties, educational applicants, communicative competences, institutions of higher education, educational process.*

Сучасний стан міжнародних зв'язків України у різних галузях суспільного життя, інтеграція країни у європейський та світовий простір, модернізаційні процеси у політичній, соціально-економічній та культурній сферах вимагають відповідних трансформацій і в системі освіти як важливого чинника розвитку держави, зокрема й у галузі навчання іноземних мов, які відіграють усе помітнішу роль у її життєдіяльності. Зумовлено це й тим, що Україна сьогодні, як ніколи раніше, потребує висококваліфікованих фахівців, які досконало володіють іноземною комунікацією, професіоналів, спроможних сприймати сучасні прогресивні інновації, готових до продукування і впровадження оригінальних ідей, а також до активної участі у міжнародній співпраці та вироблення нового ставлення до Української держави в Європі і світі. За цих обставин значення і функції іноземної мови постійно зростають. Підвищення її статусу спричинене ще й тим, що вона все більше набуває засобу міжкультурного спілкування у світовому співтоваристві. Зазначене вимагає визначення перспективних стратегічних напрямів удосконалення мети, змісту, форм, технологій і дидактичного інструментарію навчання іноземної мови, насамперед англійської.

Звідси випливає необхідність для сучасного викладача закладів вищої освіти володіти новітніми методами викладання англійської мови, знати спеціальні техніки й прийоми, щоб використати найбільш ефективний з них відповідно до рівня знань, потреб та інтересів студентів. Такий підхід зумовлений тим, що їхнє раціональне та вмотивоване використання у навчанні англійської мови вимагає творчого підходу з боку науково-педагогічного працівника і, відповідно, творчої активності здобувачів освіти.

Проблема вдосконалення методики навчання іноземної мови загалом і у закладі вищої освіти немовного спрямування зокрема в останні десятиліття постійно перебуває у колі наукових інтересів як вітчизняних, так і закордонних учених. Зокрема, у працях лінгводидактів О. Бігич, О. Борецької, М. Волошинової, О. Мацієвої, С. Ніколаєвої розглянуто мету, завдання, зміст, форми і методи навчання студентів іноземної мови як засобу майбутньої професійної діяльності, обґрунтовано необхідність використання у цьому процесі електронних засобів.

Вивченню іноземної мови професійного спрямування присвятили свої праці такі вчені, як Г. Бабанова, О. Бігич, С. Гапонова, А. Заслужена, Н. Бориско, Г. Борецька, М. Волошинова, М. Казакова, О. Мацнєва, У. Науменко, Б. Салюк, О. Стрельнікова, Т. Філіп'єва та ін.

Лінгводидакти (О. Бігич, О. Борецька, Н. Бориско, С. Ніколаєва) аргументовано доводять, що опанування іноземної/англійської мови – це багатоаспектний процес, який потребує систематичної й творчої праці. Він розглядається фахівцями як один із основних напрямів упровадження іноземної мови у суспільне середовище, спрямоване на підвищення рівня володіння, здійснюється з урахуванням стану його опанування та розвитку.

Посилення інтересу й уваги вчених до навчання іноземних мов фахівців різних галузей зумовлена розширенням професійних і культурних зв'язків України з іншими державами світу, збільшенням інформаційного потоку, зокрема в інтернет-мережі, що вимагає від сучасного випускника закладу вищої освіти ґрунтовного володіння іноземною мовою, зокрема англійською. Така ситуація спонукає науково-педагогічних працівників вищої школи активізувати пошуки шляхів підвищення якості іншомовної освіти студентів немовних спеціальностей.

Мета статті – виокремити й обґрунтувати інноваційні засади навчання англійської мови студентів немовних спеціальностей закладів вищої освіти України.

На сучасному етапі модернізації системи вищої освіти в нашій державі, що активно інтегрується в Європейський освітній простір, провідні науковці-лінгводидакти акцентують увагу на підвищенні якості іншомовної освіти майбутніх фахівців, забезпеченні її інноваційного розвитку, приведенні у відповідність до європейських і світових стандартів.

Підвищення якості освіти, на слушну думку Л. Шевчук, неможливе без дотримання восьми основних компетенцій: комплексу знань, умінь і навичок, які слід удосконалювати протягом життя; спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математична грамотність (знання комп'ютерних програм); вміння навчатися самостійно; соціальні та громадянські компетенції; креативність, новаторство та підприємництво; культурна сфера. До того ж ученими запропоновано три провідні вміння: учитися, спілкуватися, вибирати. Комплексне поєднання основних компетенцій, про які йдеться у дослідженнях науковців, педагогів-практиків та експертів в освітній галузі, стане запорукою підвищення рівня якості освіти [6, с. 120].

Тож спілкування іноземними мовами є одним із факторів як іншомовної підготовки майбутнього фахівця, так і його професійного становлення. Викладання англійської мови для студентів немовних спеціальностей вимагає вдосконалення, підвищення рівня проведення освітнього процесу, упровадження закордонних навчальних комплексів у поєднанні з використанням інноваційних технологій як під час аудиторних занять, так і в процесі позааудиторної роботи.

Аналіз освітніх реалій сьогодення у вищій школі засвідчує, що в навчання англійській мові активно впроваджуються нестандартні методи і форми пізнавальної діяльності, які сприяють свідомому й глибокому засвоєнню програмового матеріалу. Досвід, зокрема і наш власний, переконує, що в цьому процесі успішне засвоєння англійської мови забезпечують індивідуальна, парна, групова робота й робота в команді.

Переконані, що в умовах обмеженої кількості годин на вивчення англійської мови на немовних спеціальностях (до речі, це повинні взяти до уваги при створення освітньо-професійних програм їхні гаранті) найбільш ефективними в засвоєнні мовного матеріалу та формуванні комунікативної компетентності студентів є проєктний метод, метод «мозкової атаки», метод ділових/дидактичних ігор.

Проєктна робота – це навчання через дію. Саме виконання проєктів дає можливість реально сприйняти досягнуте, формує здатність виготовляти певний продукт. Завдяки такій прикметній ознаці проєктну діяльність доцільно використовувати зі студентами з різними здібностями, тому що вони мають можливість працювати відповідно до їхнього рівня мовленнєвого розвитку та успішності. За такого підходу здібні здобувачі освіти можуть продемонструвати свої знання незалежно від навчальної програми, а слабші мають змогу здобути те, чим можуть пишатися оскільки нижчий рівень володіння мовою вони компенсують демонстрацією відеоматеріалу чи наочності як результату виконання проєкту.

Досвід викладачів закладів вищої освіти, які працюють зі студентами неспеціальних факультетів, показує, що у використанні проєктного методу на заняттях основним моментом є формування проблеми, над якою студенти будуть працювати під час засвоєння запропонованої теми. Прикладами для ілюстрації можуть бути наступні завдання для проєктних робіт:

1. “A life story”, “Personal details”, “Personal profile” (до тем: “Biography”, “About my family and myself”, “Character and appearance”);
2. “My favorite movie/cartoon”, “Create your musical band” (до теми: “Entertainments”, “Cinema”, “Music”);
3. “Healthy food”, “Plan your dinner”, “My favorite recipe/dish” (до теми: “Meals”).

Найпопулярнішими серед студентів різних спеціальностей немовних факультетів виявилися такі теми:

- Kinds of sport which are popular and affordable for students;
- A guide to recreational facilities of the city with open hours, rates and other essential information;
- A collection of essays on cultural aspects of your town, as perceived through the eyes of a student;
- The history of the city, when each team of students describing a different area [3].

Сучасні лінгводидакти наголошують, що, використовуючи цей метод навчання, слід враховувати, що він забезпечує диференційований індивідуально-творчий та активно-дієвий підходи у навчанні. За своїм характером проєкт може бути дослідницьким, пошуковим, творчим (креативним), прогностичним, аналітичним та ігровим. Основу проєктного методу складає орієнтація на інтереси й бажання здобувачів освіти. Оскільки проєкт планується та реалізується студентом самостійно або групою студентів, він забезпечує сприятливі умови для активізації їхньої діяльності, формування партнерських стосунків між виконавцями проєкту та викладачем.

Однією з технологій, що сприяє ефективному вивченню англійської мови, на думку багатьох лінгводидактів, є «мозкова атака»/«мозковий штурм», тобто спосіб налагодження спільної групової творчої діяльності в освітньому процесі, яка допомагає

підвищити розумову активність студентів і знайти оригінальні ідеї, ефективні рішення, усунення складних проблем або подолання нестандартних ситуацій. Його варто застосовувати на самому початку вирішення проблеми або тоді, коли цей процес зайшов у глухий кут. Дослідники схильні вважати, що головним завданням методу мозкової атаки є формування творчої атмосфери та пошук ефективних засобів неординарного вирішення певної проблеми і тому проводити його варто за чітко продуманим алгоритмом.

Досвід переконує, що ефективною формою позааудиторних інтерактивних занять є екскурсії англійською мовою та зйомки відеорепортажів. Важливим етапом проведення такого заходу є відповідна підготовча робота: розподіл обов'язків між здобувачам освіти, затвердження маршруту екскурсії, самостійний пошук майбутніми фахівцями необхідної інформації та погодження її викладачем, оскільки він виступає в ролі експерта.

Результати роботи студентів, залучених до цього виду навчальної діяльності, залежать від вибору теми досліджуваної проблеми. Студенти неспеціальних факультетів висловлюють максимальну кількість яскравих та оригінальних ідей, якщо вирішення поставленої проблеми має практичну цінність. Наприклад:

Тopic: "My future profession"

1. Where does a working person spend a day?
*in the office *in the driving seat *behind the counter
*in the hospital *at home *at the plant
2. Where does a student spend a day?
*faculty *lecture *collage *seminar
*university *campus *high school *vocational school
3. What can the work be?
*challenging *monotonous *boring
*rewarding *demanding *repetitive [5].

До цієї ж теми для студентів з більш високим рівнем володіння іноземною мовою викладачі англійської мови використовують ускладнену форму завдання:

1. Why would you like to be a lawyer (economist, lecturer, sportsman etc.)? Give as many reasons as possible:
a) this job is well-paid;
b) it helps people to solve their problems;
c) it is rather prestigious now.
2. Why wouldn't you like to be a journalist (economist, lecturer, sportsman ect.)? Give as many reasons as possible:
a) this job does more harm than good sometimes;
b) it involves meeting too many people;
c) it needs too much writing [5].

Цінність методу «мозкової атаки» у тому, що він стимулює студентів до висловлення нових й оригінальних ідей через заборону критичних зауважень викладача чи інших членів групи на стадії формування ідей. У цей же час уся увага зосереджується тільки на кількості ідей, а не на їхній якості.

На наступному етапі ідеї студентів варто згрупувати, оцінити, окремі відкласти для майбутнього вивчення, а відібрати тільки ті з них, що здаються найбільш

продуктивними у виконанні конкретного завдання.

Для активізації пізнавальної діяльності майбутніх фахівців та покращення сприйняття інформації доцільно, особливо в другій половині навчального заняття, використовувати ділові ігри, позаяк вони моделюють життєві ситуації, стосунки людей, взаємодію речей, явищ.

На слухну думку У. Науменко, яку ми також поділяємо, «гра – найбільш доступний для студентів вид діяльності, спосіб переробки отриманих із зовнішнього світу вражень. У грі проявляються особливості мислення та уяви, емоційність, активність, розвиваюча потреба в спілкуванні. Цікава гра підвищує рівень активності студента, і він може вирішити більш складну задачу, ніж на звичайному занятті. Але це не свідчить про те, що всі заняття повинні проходити у формі гри. Гра – це тільки один із методів, і вона дає гарні результати тільки у поєднанні з іншими: аудіюванням, бесідами, читанням та іншими» [3, с. 120].

Слід зазначити, що інтерактивні ігри, які використовуються в навчанні англійської мови і викликають найбільше зацікавлення студентів, будуються на ґрунтовних теоретичних знаннях і здатності їхнього практично застосовувати в повсякденному житті й професійній діяльності. Проте дискусійні групові форми, запропоновані далі, вимагають, крім теоретичного підґрунтя, аргументованості відповідей. Вони спонукають майбутніх фахівців аналізувати власні думки перед тим, як їх висловлювати, оскільки обов'язковою умовою є не тільки виголошення промови, а й пояснення розвитку власних міркувань.

Головною проблемою залучення інтерактивних ігор в освітній процес, за переконаннями О. Пометун, є те, що «студент часто не має власної думки, а якщо й має, то боїться висловлювати її відкрито, на всю аудиторію. Постійне проведення інтерактивних занять сприяє значному покращенню комунікаційних навичок, у результаті чого зникають внутрішні обмеження студента. В процесі спілкування студенти навчаються: спілкуватися з різними людьми, висловлювати альтернативні думки, приймати виважені рішення, брати участь у дискусіях» [4].

Аналіз наукової літератури й освітянської практики дає підстави стверджувати, що важливою ознакою останніх років є звернення викладачів вищої школи до використання в навчанні англійської та інших іноземних мов сучасних інформаційних і мультимедійних технологій. Мова йде не лише про нові технічні засоби, а й про нові форми та методи викладання, інноваційний підхід до процесу навчання. Оскільки головною метою опанування англійської мови є формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців, актуальності набуває навчання практичного засвоєння іноземної мови. Лінгводидакти переконані, що під час вивчення англійської мови за допомогою інтернету, особливо в умовах карантинних обмежень, доцільно «вирішувати цілий ряд дидактичних завдань: формувати навички і уміння читання, використовуючи матеріали глобальної мережі; удосконалювати уміння письмового мовлення студентів; поповнювати словниковий запас; формувати мотивацію до вивчення англійської мови» [6]. Досвід останніх років засвідчує, що прискорений розвиток ІКТ, вільний доступ до інтернет-системи, наявність різноманітного технічного забезпечення створили умови використання інтерактивних ресурсів в освітньому середовищі, що відоме під назвою *E-learning*. Інформаційні матеріали навчального

курсу можуть бути опрацьовані викладачами та студентами у зручний для них час. Такий спосіб підготовки підвищує рівень отримання якісної освіти. Інновацією електронного навчання є створення платформи модульного об'єктно орієнтованого динамічного навчального середовища (MOODLE – Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment). На слушну думку науковців, платформа MOODLE «дозволяє викладачам створювати інтерактивні навчальні курси для студентів за оптимально організованою модульною системою. Різномірні навчальні вправи та завантажена файлова інформація складають окремі модулі» [7, с. 25].

Вивчення освітніх реалій показує, що в освітньому процесі ЗВО все більшого поширення набуває навчальна платформа Пірсон (Dinternal-Books, Pearson), яка пропонує здобувачам освіти мовні курси, що враховують особливості різних спеціальностей та відповідний рівень їхніх мовних знань. Навчання іноземної мови та перевірка й закріплення практичних і граматичних навичок відбуваються з використанням інтернет-технологій. Удосконалення практичних умінь та граматичних знань здійснюється за 20 граматичними модулями, кожний з яких розміщено на 20 інтернет-сторінках, тому майбутній фахівець може виконувати завдання, які в подальшому рейтингово будуть перевірені системою під керівництвом та настановами кваліфікованого викладача. Родзинкою такого виду граматичних завдань є виконання вправ, де іноземну мову представлено в контексті.

Особливості проведення освітнього процесу в умовах карантинних обмежень, зумовлених поширенням COVID-19, спонукають до використання новітніх технологій навчання англійської мови – мультимедійних засобів навчання та мультимедійних технологій навчання. Однак нові освітні тенденції мають утілюватися під керівництвом компетентного викладача, який здатний поєднувати викладання мови, застосовуючи нові методи та форми навчання. Технічні засоби і технології продуктивно змінюють можливості викладача, здійснюється матрична презентація матеріалу, яка частково звільняє студента і викладача від друкованого тексту, від постійного читання та вивчення напам'ять. Тому поява сучасної методики викладання із залученням мультимедійних технологій покращує та насичує процес навчання, дає можливість обробити та абсорбувати значно більший обсяг навчального матеріалу та відповідно підвищити практичний рівень володіння англійською мовою.

Як зазначає С. Боднар, для викладачів комп'ютерне (віртуальне) середовище слугує підґрунтям розробки сучасних засобів навчання. Викладач отримує можливість постійного оновлення навчального матеріалу завдяки використанню в освітньому процесі сучасних автентичних електронних документів та інших інтернет-ресурсів. Він може адаптувати й доповнювати вже закладені у базу даних програмні матеріали, не тільки узгоджуючи їх із віковими особливостями та професійними інтересами студентів, а й інтегруючи зміст програм у соціокультурне середовище здобувачів освіти. Учена стверджує, що за допомогою ІКТ викладач надає студентам, з одного боку, більше автономії, а з іншого – «соціалізує» процес навчання, дозволяючи зробити його результати доробком багатьох зацікавлених осіб (через роздрук матеріалів, роботу в інтернет-мережі), а також створювати колективні творчі роботи студентів не тільки однієї групи, а навіть закладів освіти, розташованих у різних містах і країнах. Використання на практиці інтернет-технологій сприяє оптимізації навчального процесу

у немовних вишах [1].

В умовах сьогодення у навчанні іноземної мови з огляду на комунікативну спрямованість цього процесу особливо привабливою є технологія інтернет-спілкування. Ефективність віртуальної комунікації забезпечується тим, що вона дозволяє не лише передавати, а й формувати, уточнювати, розвивати інформацію, вести діалог, наблизений до умов природного спілкування, і навіть встановлювати візуальний контакт та брати участь у роботі вебконференцій іноземними мовами [1].

Використання інтерактивних відеоматеріалів навчального характеру підвищує практичну значущість вивчення іноземної мови та допомагає викладачеві досягти кращих результатів у викладанні мовного матеріалу, закріпленні набутих знань студентів, підвищенні інформаційної культури. Викладач укладає навчальну відеотеку та пропонує до опрацювання студентам автентичні відеоматеріали, попередньо проінформувавши майбутніх фахівців про особливості організації роботи з ними у процесі навчання іноземної мови.

Саме інтернет, на думку Т. Гостєвої, глобальний поліфункціональний ресурс, як освітня технологія, виконує інтерактивну функцію, створюючи умови для забезпечення ефективної комунікації між студентом (слухачем) і викладачем (т'ютором) [2].

Таким чином, інноваційні підходи до навчання англійської мови/іноземних мов сприяють одночасному вирішенню важливих освітніх проблем: формувати й удосконалювати комунікативні вміння і навички, налагоджувати емоційний контакт зі здобувачами освіти, навчати їх співпрацювати в команді, брати до уваги думки і пропозиції співбесідників. Практика переконливо доводить, що творче використання інноваційних засад в освітньому процесі дає можливість викладачам англійської/іноземної мови застосовувати й модернізувати методи навчальної діяльності, підвищити результативність освітнього процесу і рівень знань студентів.

Сучасні підходи до мовної освіти вимагають створення мотиваційного середовища для майбутніх фахівців під час опанування іноземних мов. До цього спонукає розширення міжкультурних обмінів у світі, інтеграція України в Європу та долучення її громадян до світових цінностей. Тому вивчення іноземної мови у вищій школі набуває практичного значення, а її комунікативна функція відіграє головну роль у міжособистісному спілкуванні.

Аналіз практики викладання англійської мови для студентів неспеціальних факультетів засвідчив недостатній рівень мотивації здобувачів освіти до її опанування. Тому актуальною вважаємо проблему формування мотиваційної сфери майбутніх фахівців до іншомовної освіти та її розвитку під час навчання у вищій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боднар С. В. Використання інтернет-технологій у системі автономного вивчення професійно орієнтованої іноземної мови студентами немовних спеціальностей. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/2013_2/782-2639-3-ED.pdf
2. Гостєва Т. Л. Дистанційні технології навчання іноземної мови. URL: http://english.ucoz.com/publ/gosteva_t_l_distancijni_tekhnologiji_navchanja_im/1-1-0-13
3. Науменко У. В. Інноваційні методи навчання англійської мови у вищій школі в умовах модернізації. *Молодий вчений*. 2018. № 3.1 (55.1). С. 118–122.
4. Пометун О. Як оцінити діяльність учнів на інтерактивному уроці. *Доба*. 2002. № 2. С. 2–6.

5. Стрельнікова О. В. Інтерактивні методи викладання англійської мови на неспеціальних факультетах ВНЗ. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2009. Вип. 11. С. 568–576.
6. Шевчук Л. О. Використанні інноваційних технологій у процесі викладання англійської мови студентам технічних спеціальностей. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2013. № 2. С. 118–122.
7. Werner A. Harežlak K. XML Data Access via MOODLE Platform. *Methodologies, Tools and New Developments for E-learning*. Croatia: InTech, 2012. P. 332.

REFERENCES

1. Bodnar, S. V. Vykorystannia internet-tekhnologii u systemi avtonomnoho vyvchennia profesiino oriientovanoi inozemnoi movy studentamy nemovnykh spetsialnostei. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/2013_2/782-2639-3-ED.pdf [in Ukrainian].
2. Hostieva, T. L. Dystantsiini tekhnologii navchannia inozemnoi movy. URL: http://english.ucoz.com/publ/gosteva_t_l_distancijni_tekhnologiji_navchanja_im/1-1-0-13 [in Ukrainian].
3. Naumenko, U. V. (2018). Innovatsiini metody navchannia anhliiskoi movy u vshchii shkoli v umovakh modernizatsii. *Molodyi vchenyi* [in Ukrainian].
4. Pometun, O. (2002). Yak otsynyty diialnist uchniv na interaktyvnomu urotsi. *Doba*, 2, 2–6 [in Ukrainian].
5. Strelnikova, O. V. (2009). Interaktyvni metody vykladannia anhliiskoi movy na nespetsialnykh fakultetakh VNZ. *Naukovi zapysky, Serii «Filolohichna», Issue 11, 568–576* [in Ukrainian].
6. Shevchuk, L. O. (2013). Vykorystanni innovatsiinykh tekhnologii u protsesi vykladannia anhliiskoi movy studentam tekhnichnykh spetsialnostei. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky*, 2, 118–122 [in Ukrainian].
7. Werner, A. Harežlak, K. (2012). XML Data Access via MOODLE Platform. *Methodologies, Tools and New Developments for E-learning*. Croatia: InTech [in English].